

УДК 321.72; 323.2

Політичні реформи в Україні: перехід від трансформації до модернізації

В.І. ПАРЛЮК

Маріупольський державний університет, м. Маріуполь, Україна,
E-mail: parlyk_vladislav@mail.ru

Авторське резюме

Статтю присвячено аналізу сутнісних характеристик процесу політичних реформ в умовах складної ситуації у політичній сфері українського суспільства, а також визначенню основних потенційних напрямків подальших змін. Суттєвою глобальною політичною трансформацією є створення суверенної, незалежної України. Можна казати, що пройшло формування гілок влади, парламенту, зовсім нового для того часу інституту Президента. Поступово склалася багатопартійна система, створювалися громадські та громадсько-політичні організації. У 1996 р. була прийнята Конституція, але відсутність політичної консолідації політичного класу (еліти), боротьба за посади, ігнорування інтересів широких народних мас, використання політичних сил інших держав для внутрішньополітичної боротьби зробило всі ці досягнення суто формальними. Сучасний етап розвитку держави характеризується перманентною кризовою ситуацією, яка охоплює політичну сферу. Аналіз робіт учених (М. Михальченко, В.П. Горбатенко, М.О. Паламарчук, В. Трачук та інші) дозволили охарактеризувати проблеми і причини української моделі політичної модернізації.

У статті зроблено висновок про те, що трансформація політичних інституцій в Україні не була підкріплена модернізацією і зазнала краху. Вона відбувалася відповідно до характеристик, передбачених для країн з авторитарно-тоталітарним минулим та характеризується незавершеністю, нерівномірністю, нестійкістю багатьох процесів, наявністю великої кількості ризиків і відступів від базових варіантів перетворень.

Ключові слова: модернізація, політична трансформація, «синдром модернізації», демодернізація, політичні реформи.

Political reforms in Ukraine: the transition from transformation to modernization

V.I. PARLYK

Mariupol State University, Mariupol, Ukraine, E-mail: parlyk_vladislav@mail.ru

Abstract

Article is devoted to the analysis of intrinsic characteristics of process of political reforms in the conditions of a difficult situation in the political sphere of the Ukrainian society, and also to definition of the main potential directions of further changes. Essential global political transformation is creation of sovereign, independent Ukraine. It is possible to say that passed formation of branches of the power, parliament, institute of the President absolutely new the then. Gradually there was a multi-party system, the public and political organizations were created. In 1996 the Constitution was adopted. But lack of political consolidation of a political class (elite), fight for positions, ignoring of interests of a wide people at large, use of political forces of other states for internal political fight made all these achievements purely formal. The present stage of development of the state is characterized by a permanent crisis situation which covers the political sphere. The analysis of works of scientists (M. Mikhalchenko, V.P. Gorbatenko, M.O. Palamarchuk, V. Trachuk and others) allowed us to characterize problems and the reasons of the Ukrainian model of political modernization.

In article the conclusion that transformation of political institutes in Ukraine wasn't reinforced by the modernization and failed. It occurred according to characteristics, provided for the countries with the authoritative and totalitarian past and is characterized by incompleteness, unevenness, instability of many processes, existence of a large number of risks and derogations from basic options of transformations.

Key words: modernization, political transformation, «syndrome modernization», demodernization, political reforms.

Постановка проблеми. У незалежних державах, що утворилися після розпаду СРСР, модернізаційні процеси наразі не завершені та здійснюються за різними моделями. Політична система України модернізується за відбитою (запозиченою) моделлю, що передбачає орієнтацію на ліберально-демократичний вектор розвитку. Особливістю сучасного етапу розвитку України є те, що не стільки громадянське суспільство відіграє роль фундатора держави, скільки сама держава виступає інструментом власної трансформації та формування громадянського

суспільства. Реформування політичної системи українського суспільства впродовж останніх років стало пріоритетним напрямком діяльності як органів влади, так і громадсько-політичних об'єднань. Йдеться про вдосконалення відносин на рівні законодавчої, виконавчої та судової гілок влади у напрямку зміцнення демократичних засад їх функціонування та розвитку. При цьому лідери держави, представники політичних партій та громадсько-політичних рухів, громадські діячі постійно наголошують, що політичні зміни в Україні зайшли в безвихідь, вони

© В.І. Парлюк, 2016

йдуть надто повільно, нецілеспрямовані, суперечливі, пробуксовують, необхідно коригувати курс політичних перетворень.

Практика обговорення проектів реформ спочатку суспільством, а потім і на рівні парламенту, запропоновані моделі реформування влади викликали неоднозначну оцінку деяких позицій. Це означає, що успішне проведення політичних реформ як максимум потребує громадського консенсусу, а як мінімум - пошуку політичного компромісу між владою і опозицією. Звідси випливає висновок щодо реформи влади не як короткочасної дії, пов'язаної із текстуальними змінами до конституції, а як складного, конфлікторозв'язуючого і поетапного процесу політичних компромісів, узгоджених позицій з принципових питань структурних та інституційних змін і механізмів їх реалізації на практиці. На сьогодні ж проблема полягає у тому, що і влада, і опозиція визнають доцільність політичних реформ, але кожен із них розуміє їх по-своєму. Тому є небезпека, що наслідки здійснення реформ не стільки сприятимуть консолідації суспільства та політичних еліт, скільки їх поляризації. Саме тому виникає нагальна потреба науково-політологічного аналізу як мети механізмів реалізації реформи, так і рефлексії щодо її очікуваних наслідків. На жаль, концептуального аналізу як позитивного, так і негативного результату цього процесу цілеспрямовано не проводиться, що залишає місце для теоретичної плутанини і політичних спекуляцій.

Враховуючи сказане, можна зробити висновок, що проблема дослідження політичних реформ в нашій країні набуває як науково-теоретичного, так і суспільно-практичного значення. Лише завдяки цьому є можливість ефективно вирішувати політичні проблеми суспільного розвитку в інтересах громадянського суспільства і держави, а не окремих груп корпоративних інтересів.

Аналіз досліджень і публікацій. Необхідність осмислення нинішнього стану розвитку українського суспільства спонукає українських вчених до розгляду окремих аспектів теорії модернізації та застосування її методологічного арсеналу з метою досягнення різних феноменів суспільно-політичної практики. У такому сенсі до проблеми модернізації звертаються: В. Авер'янов, В. Андрущенко, В. Бабкін, О. Бабкіна, В. Барков, В. Бебик, О. Висоцький, В. Воронкова, Є. Головаха, Н. Гражевська, В. Журавський, А. Заєць, Б. Канцелярук, В. Кремінь, І. Кресіна, Є. Кубко, А. Лузан, О. Лазоренко, С. Макеев, М. Михальченко, М. Мокляк, С. Наумкіна, В. Пазенок, Ю. Пахомов, Т. Перглер, М. Попович, Ю. Римаренко, А. Романюк, С. Рябов, Ф. Рудич, В. Сіренко, В. Табачковський, В. Танчер, В. Ткаченко, М. Томенко, В. Храмов, В. Цветков, М. Шаповаленко, М. Шульга, Г. Щедрова, В. Якушик та інші.

Мета дослідження. Головним завданням даної статті є аналіз сутнісних характеристик процесу політичних реформ в умовах складної ситуації у політичній сфері українського суспільства, а також визначення основних потенційних напрямків подальших змін.

Виклад основного матеріалу. Вже більше двадцяти років Україна існує як незалежна держава, котра проголосила шлях демократичних, правових та соціальних змін. Але до сьогодні не визначено магістрального напрямку політичних змін - трансформація, модернізація чи реформування.

«Політична трансформація - історичний процес змін, що постає як єдність декількох складових: трансформація політичної системи суспільства; трансформація «політичної людини» (особа, еліта, колектив, організація); трансформація політичної культури суспільства і особи (ідеї, норми, рівень політичних відносин тощо)» [9, с. 667]. Суттєвою глобальною політичною трансформацією є творення суверенної, незалежної України. При цьому і суверенітет, і незалежність країни трактувалися в основному в політичному плані - вихід з СРСР і розбудова суверенної європейської держави. Ця часткова політична мета досить швидко була досягнута. Цьому сприяли зовнішньополітичний (розпад СРСР) і внутрішньополітичний (розвал влади комуністів усередині країни і популярність гасел національного відродження) чинники. Але за цим кроком потрібно було визначитися з подальшим напрямком трансформаційного процесу, обрати революційний чи еволюційний шлях політичних перетворень. У цьому питанні було застосовано «суто український» принцип, коли в гаслах проголошується «революційність» реформування, а зміни ідуть повільно, поступово, без визначення конкретних рубежів та етапів. Старе, віджиле поєднувалося з елементами нового.

Звісно ж, непотрібно розцінювати перший етап існування Української держави досить категорично. Можна казати, що пройшло формування гілок влади, парламенту, зовсім нового для того часу інституту Президента. Поступово склалася багатопартійна система, створювалися громадські та громадсько-політичні організації. В 1996 р. була прийнята Конституція. Але відсутність політичної консолідації політичного класу (еліти), боротьба за посади, ігнорування інтересів широких народних мас, використання політичних сил інших держав для внутрішньополітичної боротьби зробило всі ці досягнення суто формальними. Як вказують дослідники та громадські діячі - перша помилка, це не відсторонення від влади комуністичних кадрів, як у постсоціалістичних країнах Центральної Європи і Балтії (в деяких країнах була проведена і люстрація щодо них) [11], що призвело до формування незацікавленого в подальших реформах олігархічного режиму, який до сьогодні є

значною проблемою в Україні [6]. Не було сформовано на демократичних засадах нового парламенту. Багатопартійність та наявність значної кількості громадянських рухів стали суто формальною ознакою громадянського суспільства, тому що не мали значного впливу на населення. Конституція приймалася у досить специфічних умовах «нічної зміни». Перманентна соціально-економічна криза поглиблювала розкол інтересів влади і народу. Ну і нарешті, проголошені цінності «помаранчевої революції» 2004 р. так і залишилися нереалізованими, що поглибило процеси політичної аномії серед громадян. Тому варіант докорінних змін в Україні поступово міняв орієнтири з трансформації на модернізацію.

Наприкінці XX сторіччя беззаперечної переваги набула модернізаційна парадигма політичного реформування. Досліджуючи методологічні аспекти вітчизняної модернізації український політолог В. Горбатенко пропонує розглядати її крізь призму цивілізаційного підходу, вважаючи модернізацію рушійною силою новітньої історії нашої країни. Він констатує: «Набутий у 90-і рр. досвід функціонування України як суверенної незалежної держави переконливо свідчить про неможливість спрямування суспільних відносин у річище реформаторських зусиль без належного наукового обґрунтування, прогностичних передбачень, розвитку новітніх методологій та теорії суспільних відносин» [2, с. 35-36].

Виходячи із особливостей вітчизняного контексту модернізації, дослідник зазначає: «Нова якість українського суспільства вимагає відповідного конкретно-конструктивного аналізу досягнень і прорахунків науки і практики та створення якісно досконалішої теоретико-методологічної основи. Складовими цієї основи мають стати об'єктивність та історизм; ціннісний, системно-структурний і фундаментальний підходи; органічна єдність теорії і практики; поєднання критичного і раціонального, конструктивного, порівняльно-ретроспективного, історичного та логічного підходів» [2, с. 36].

Зокрема, М. Михальченко тлумачить модернізацію як синонім усіх процесів удосконалення суспільства. Вона розглядається ним як творчо-перетворююча функція розвитку, що є необхідною умовою соціального існування. При припиненні модернізації суспільство занепадає і зникає [5, с. 39].

У своєму фундаментальному дослідженні М. Михальченко трактує політичну модернізацію як «віртуальний проект», що його без серйозного наукового обґрунтування по суті нав'язали суспільству [5]. У цьому зв'язку, зазначає автор, постає питання неадекватності соціальної ціни за збитки того варіанта модернізації, започаткованого на межі 90-х років XX ст.: «Вимагає серйозної дослідницької уваги варіант (модель) соціально-політичної модернізації, що був обраний українською владою після грудня 1991 року. Колосальні соціальні та мораль-

но-духовні збитки, що їх несе народ України за реалізацію цілей віртуальної модернізації, неспівмірно висока ціна порівняно з тією, яку заплатили країни Балтії і Центральної Європи за реальну модернізацію суспільства в цілому і його політичного життя» [5, с. 76-77]. Розглядаючи модернізацію, насамперед, крізь призму здійснення реальних політичних, економічних та соціальних реформ, вчений вказує на небезпеку, яка очікує нашу країну у разі, якщо старі адаптаційні механізми, вироблені ще в часи тоталітарного режиму, вичерпають себе, а нові вчасно не будуть створені: «І тоді можливий та реальний протестні потенціали перетнуться, і може статися соціальний вибух» [5, с. 77].

Таким чином, М. Михальченко одним із перших серед вітчизняних теоретиків політики визначив стан вітчизняного модернізаційного проекту як «невдалий варіант модернізації», що потребує відповідного корегування, спираючись, насамперед, на рекомендації науки. Проте, він не один серед вітчизняних фахівців, хто звернув увагу на своєрідну «модернізаційну пастку», в яку потрапила наша країна.

В. Горбатенко та В. Цветков також акцентують увагу на проблемі, що прибрала назву «кризового синдрому модернізації». До проявів цього синдрому автори відносять: кризу легітимності, кризу ідентичності та кризу управління. Остання, у свою чергу, поділяється на кризу політичної участі, проникнення та розподілу [1, с. 71]. Не вдаючись до детального аналізу кожного із зазначених компонентів кризового синдрому, зазначимо лише, що їх дія та вплив, у кінцевому результаті, призводять до зниження ступеня національної консолідації, посилення регіоналістських тенденцій, зниження довіри майже до всіх без винятку органів влади, кризи політичного лідерства.

Слід зауважити, що сучасні ризики зумовлені глобалізацією, яка породжує взаємозв'язок між ними і відповідно стає сутнісною проблемою. На це звертає увагу В.В. Кривошеїн, вказуючи на те, що в умовах трансформації українського суспільства має місце явище демодернізації. По-перше, демодернізація може бути результатом як свідомо руйнуючих дій, так і саморозпаду системи. На початковому етапі демодернізації суспільства виживають архаїчні соціальні структури, а наука і високі технології деградують. Кланово-корпоративні структури, до яких належать насамперед ті, хто володіє сировинними джерелами або мав до них доступ, не тільки збереглися, а й значно розширилися. По-друге, модернізація в Україні має ризик – асиметричний характер: як тільки українське суспільство вступило на шлях модернізації за західним зразком, його відкат назад (демодернізація) і навіть просто затримка, стояння на цьому шляху спричинили різку інтенсифікацію виробництва ризиків. Тобто демодернізація є надзвичайно ризикогенною [4].

Як зазначає український дослідник О. Пухал, у процесі політичної трансформації та модернізації політичної системи необхідно шукати оптимальні шляхи для переходу від командно-авторитарної системи до системи раціональної, пом'якшення вірогідного зіткнення старих, традиційних для даної національної політичної культури цінностей і норм політичного життя з новими модернізованими інститутами [10, с. 48]. Також, на думку М.О. Паламарчука, необхідним є пошук балансу між політичними амбіціями авторів пострадянських інтеграційних проєктів і потенційними економічними вигодами від співпраці з країнами - учасниками таких проєктів. Успішні внутрішні реформи дадуть змогу Україні відігравати важливу роль у регіоні й поліпшити умови для інтеграції в ЄС у майбутньому. Їх провал актуалізує зовнішні виклики для суверенітету й територіальної цілісності нашої держави, посилять ризик фіксації її периферійного становища у процесах глобального розвитку [7, с. 144].

На нашу думку, в умовах глобалізації, успішна модернізація України дає можливість інтегруватися у світовий політичний, економічний та інформаційний простір, не бути виштовкнутим за його межі і стати зайвим елементом у світовому масштабі. Проте, на думку В. Трачук, сліпе копіювання іноземних зразків модернізації суспільства загалом або його окремих сфер (як-от: «болонізація» системи вищої освіти та науки) здатні призвести до знекровлення України та позбавити її перспектив на майбутнє. З огляду на цю обставину спроби «наздогнати» західний світ є доволі сумнівними [12, с. 143].

Але правлячий клас України ще недостатньо усвідомив цей факт, як і те, що модернізація за готовими західними зразками спрямована передусім на цілі західного світу і аж ніяк не на цілі загальнолюдського процвітання та благополуччя, створення «колоніальних демократій», за яких масам населення надається сурогат демократії у вигляді розпусти, послабленого контролю з боку влади, доступні розваги, залишеність самим собі, система цінностей, яка позбавляє людей від зусиль над собою і моральних обмежень.

Доцільно відзначити, що головними чинниками, що визначають першочергові кроки політичної реформи, є:

- розбалансованість наявної системи влади, домінування корпоративних інтересів та всеохопна корупція;
- необхідність докорінної зміни системи організації влади;
- необхідність впровадження нових моделей формування, організації діяльності, відповідальності органів державної влади та місцевого самоврядування, прозорості, підконтрольності та підзвітності перед суспільством;
- фінансова та економічна криза, що потребують термінової реалізації антикризових

заходів з боку органів влади та місцевого самоврядування, спрямованих на забезпечення можливостей розвитку економіки, створення нових робочих місць, забезпечення належного рівня соціального захисту;

- формування чіткої практики політичної взаємодії владних гілок, шляхом використання принципів компромісності та ідейної конкуренції, що дозволить сформувати виважену концепцію розвитку країни;

- підтримання практики громадянських обговорень за участю політичних діячів та авторитетних науковців, результативність яких формуватиме рекомендації щодо вирішення нагальних проблем, наявних у суспільстві [8].

У той же час, слід зауважити, українська модель модернізації - це не класична модель 80-90-х років, а швидше неомодерністська модель, характерними рисами якої є:

- ця модель не відстоює тільки світові зразки модернізації - досвід США, Великобританії, Німеччини, Франції, Японії, а комплексно використовує як класичні цілі модернізації - демократія, ринок, розумне державне регулювання законами, самодисципліна, соціальний захист, так і зразки модернізації Угорщини, Польщі, Росії, де враховуються історичні умови і постсоціалістична спадщина. Тобто, модернізація розглядається як комплексний проєкт, який формується на досвіді Заходу, Сходу і постсоціалістичних країн;

- ця модель не акцентує увагу на «унікальності України», на ізоляціонізмі, а орієнтується на участі в модернізації країни зовнішніх інвесторів зі Сходу та Заходу;

- українська модель модернізації є спробою модернізації за ініціативою «верхів», які діють на блокувній, а не однопартійній основі;

- в цій моделі відчувається технократизм, однолінійність проєкту, слабе врахування інтересів регіонів;

- відсутність політико-культурного забезпечення проєкту модернізації, щоб підготувати населення до позитивів і негативів модернізації в політико-правовій і етнокультурній сферах.

Однак не тільки народ і еліти повинні підготуватися до випереджувальної модернізації. Сама модернізація, якщо її суб'єкти бажають успіху, повинна враховувати історичні особливості і пристосуватися до нових умов розвитку України.

Виходячи з особливостей політичної модернізації в Україні та головними чинниками, що визначають першочергові кроки політичної реформи, необхідно визначити ряд напрямків її подальшого розвитку:

1. Структурно-змістове вдосконалення політичної системи, яке передбачає розкриття всіх її потенційних можливостей, формування політичної структури соціальної дії. Найважливішими складовими цього процесу є політична стратегія і тактика, вміння поєднання яких спри-

яє адаптації політичної системи до нових проблем, а також створює ситуацію її готовності до складних непередбачуваних ситуацій.

2. Інституціоналізація політичної структури спрямована на формування розгалуженої мережі соціально-економічних, політичних та культурно-ідеологічних інститутів сучасного суспільства, які мають забезпечити стабільність і соціальний порядок.

3. Забезпечення широкої участі громадян у політичному житті. Даний напрямок передбачає узгоджені дії політичної влади, яка мобілізує людські і матеріальні ресурси задля вирішення суспільно значущих завдань; політичних партій та громадських об'єднань, які спрямовують і доводять систему політичної участі до логічного завершення відповідно до завдань того чи іншого суспільства. Завдяки такій інтеграції дії здійснюється зв'язок між громадянами і владою, а також між різними верствами населення, що сприяє взаємореалізації завдань громадянського суспільства і політичної сфери.

4. Створення цілісної, взаємопогодженої на різних етапах і рівнях системи політичної соціалізації. Вона має бути спрямована на забезпечення зворотного зв'язку особи з політичною системою, а також - на створення якомога більшої кількості самостійних відповідальних соціально-політичних суб'єктів, здатних до самостійної обробки одержуваної інформації, до творчого, раціонально-корисного використання власного й сукупного досвіду в індивідуальній поведінці.

На думку А.Ф. Колодій, можливо зараз суспільство отримало шанс запровадити такі форми людського співжиття, зокрема відносин влади й народу, які не представлені або є нетиповими для сучасних систем Заходу. Тож треба наважитись бути самими собою і а) домогтись реалізації установчої влади народу, б) включити до Конституції певні, добре продумані механізми прямої участі громадян у творенні політичних змін, як доповнення до представницької демократії [3, с. 276-280].

Висновки. Таким чином, підсумовуючи ви-

щесказане, можна констатувати, що в Україні нині не існує згоди стосовно мети політичного розвитку, і це найсерйозніша перешкода на шляху політичної модернізації. Щоб зупинити дезінтеграційні та деградаційні процеси і розпочати кардинальні перетворення, важливо стабілізувати політичну ситуацію і таким чином розширити модернізаційні можливості політичної системи. Основним змістом політичної модернізації в Україні повинна бути демократизація суспільного і політичного життя, а модель політичної модернізації має визначатися не владними структурами, а громадським суспільством. Сьогодні треба вести мову про демократичну модернізацію, що спирається на традицію і поважає ментальність народу. Цей синтез можна означити терміном «поміркована модернізація», що забезпечує рух вперед, але рух не хаотичний і стрибкоподібний, а стабільний і упевнений.

На жаль, сучасний етап розвитку держави характеризується перманентною кризовою ситуацією, яка охоплює політичну сферу. Політичні скандали, що компрометують не тільки вищих посадових осіб, а й державу в цілому, не припиняються. Країна переживає своєрідний синдром політичної перевтоми. Частішають акції, які можуть призвести до соціального вибуху.

Здійснений аналіз наукової літератури та розвитку політичного процесу в Україні дозволяє стверджувати, що проектування інституційних трансформацій, необхідних для забезпечення прискореної модернізації, є складним завданням, попри наявність зразків, які довели свою ефективність в інших суспільствах. Трансформація політичних інституцій в Україні не була підкріплена модернізацією і зазнала краху. Вона відбувалася відповідно до характеристик, передбачених для країн з авторитарно-тоталітарним минулим та характеризується незавершеністю, нерівномірністю, нестійкістю багатьох процесів, наявністю великої кількості ризиків і відступів від базових варіантів перетворень.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ:

1. Горбатенко В. Демократія. Управління. Бюрократія: в контексті модернізації українського суспільства: монографія / В. Горбатенко, В. Цветков. – К.: Ін-т держави і права ім. В.М. Корецького, 2001. – 248 с.
2. Горбатенко В. Стратегія модернізації суспільства: Україна і світ на зламі тисячоліть: монографія / В. Горбатенко. – К.: Вид. центр «Академія», 1999. – 239 с.
3. Колодій А.Ф. Парадигми змін і сучасний політичний процес в Україні / А.Ф. Колодій // Соціальне прогнозування та проектування: модернізація політичної системи України. Матеріали Міжнародної наукової конференції, 28 березня 2014 року. – Запоріжжя: ЗНУ, 2014. – С. 276-280.
4. Кривошеїн В.В. Ризики модернізації в контексті трансформації українського суспільства [Електронний ресурс] / В.В. Кривошеїн // Вісник Національної юридичної академії України імені Ярослава Мудрого. Сер. Філософія, філософія права, політологія, соціологія. – 2013. – № 3. – С. 186-189. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vnyua_2013_3_26. – Назва з екрана.
5. Михальченко Н.И. Украинское общество: трансформация, модернизация или лимитроф Европы? / Н.И. Михальченко. – К.: Ин-т социологии НАН Украины, 2001. – 440 с.
6. Мороз В. Справедливість є. Але за неї нікому боротися [Електронний ресурс] / В. Мороз. – Режим доступу: <http://blogs.korrespondent.net/journalists/print/moroz4/a116671>. – Назва з екрана.

7. Паламарчук М.О. Виклики модернізації в Україні: політичні аспекти: монографія / М.О. Паламарчук; за ред. О.В. Литвиненка. – К.: НІСД, 2014. – 152 с.
8. Політична енциклопедія / Нац. акад. наук України. Інститут політичних і етнонаціональних досліджень імені І.Ф. Кураса. – К.: Парламентське видавництво, 2011.
9. Політологічний енциклопедичний словник / Упорядн. В.П. Горбатенко; За ред. Ю.С. Шемшученка, В.Д. Бабкіна, В.П. Горбатенка. – К.: Генеза, 2004. – 736 с.
10. Пухкал О.Г. Модернізація політичної системи України: державно-управлінський вимір / О.Г. Пухкал // Державне управління та місцеве самоврядування: зб. наук. пр. – Д.: Вид-во ДРІДУ НАДУ, 2010. – Вип. 3. – С. 41-50.
11. Сучасна українська політика. Аналітичні доповіді Інституту політичних і етнонаціональних досліджень ім. І.Ф.Кураса НАН України. – К.: ІПіЕНД ім. І.Ф. Кураса НАН України, 2009. – С. 7-88.
12. Трачук В. Політична еліта та політична модернізація / В. Трачук // Українська національна ідея: реалії та перспективи розвитку: зб. наук. праць. – Л.: «Львівська політехніка», 2008. – № 20. – С. 139-144.

Стаття надійшла до редакції 20.12.2015

REFERENCES:

1. Horbatenko V., Tsvetkov V. Demokratiya. Upravlinnya. Byurokratiya: v konteksti modernizatsiyi ukrayins'koho suspil'stva: monohrafiya (Democracy. Management. Bureaucracy, in the context of the modernization of Ukrainian society: monograph). *Instytut derzhavy i prava im. V.M.Korets'koho*, Kyiv, 2001, 248 p.
2. Horbatenko V. Stratehiya modernizatsiyi suspil'stva: Ukrayina i svit na zlami tysyacholit': monohrafiya (The strategy of modernizing society: Ukraine and the world at the turn of the millennium: monograph). Kyiv, 1999, 239 p.
3. Kolodiy A.F. Paradyhmy zmin i suchasnyy politychnyy protses v Ukrayini (Paradigms of changes and the modern political process in Ukraine). *Sotsial'ne prohnozuvannya ta proektuvannya: modernizatsiya politychnoyi systemy Ukrayiny. Materialy Mizhnarodnoyi naukovoyi konferentsiyi 28 bereznya 2014 roku*, Zaporozhye, 2014. - 281 p., pp. 276-280.
4. Kryvosheyin V.V. Ryzyky modernizatsiyi v konteksti transformatsiyi ukrayins'koho suspil'stva (Risks of modernization in the context of the transformation of Ukrainian society). *Visnyk Natsional'noyi yurydychnoyi akademiyi Ukrayiny imeni Yaroslava Mudroho*. Ser.: filosofiya, filosofiya prava, politolohiya, sotsiolohiya, 2013, no. 3, pp. 186-189. Regime to access: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vnyua_2013_3_26
5. Mikhailchenko N.I. Ukrainское obshchestvo: transformatsiya, modernizatsiya ili limitrof Yevropy? (Ukrainian society: transformation, modernization or limitrophe Europe?). *Institut sotsiologii NAN Ukrainy*, Kyiv, 2001, 440 p.
6. Moroz V. Spravedlyvist' ye. Ale za ney nikomu borotysya (Justice is. But there is no one to fight for it). Regime to access: <http://blogs.korrespondent.net/journalists/print/moroz4/a116671>
7. Palamarchuk M. O. Vykyky modernizatsiyi v Ukrayini: politychni aspekty: monohrafiya (The challenges of modernization in Ukraine: the political aspects: monograph). Kyiv, 2014, 152 p.
8. Politychna entsyklopediya (Political Encyclopedia). *Natsional'na akademiya nauk Ukrayiny instytut politychnykh i etnonatsional'nykh doslidzhen' imeni I.F. Kurasa*, Kyiv, 2011.
9. Politolohichnyy entsyklopedychnyy slovnyk (Political Science Encyclopedic Dictionary). Kyiv, 2004, 736 p.
10. Pukhkal O. H. Modernizatsiya politychnoyi systemy Ukrayiny: derzhavno-upravlins'kyi vymir (Modernization of Ukraine's political system: public management dimension). *Derzhavne upravlinnya ta mistseve samovryaduvannya: zb. nauk. pr.*, Dnipropetrovsk, 2010, no. 3, pp. 41-50.
11. Suchasna ukrayins'ka polityka (Modern Ukrainian politics). *Analitychni dopovidi Instytutu politychnykh i etnonatsional'nykh doslidzhen' im. I.F.Kurasa NAN Ukrayiny*, Kyiv, 2009, pp. 7-88.
12. Trachuk V. Politychna elita ta politychna modernizatsiya (The political elite and political modernization). *Ukrayins'ka natsional'na ideya: realiyi ta perspektyvy rozvytku: zb. nauk. prats'*, Lvov, 2008, no. 20, pp. 139-144.

Парлюк Владислав Ігорович - старший викладач
Маріупольський державний університет
Адреса: 87500, м. Маріуполь, пр. Будівельників, 129
E-mail: parlyk_vladislav@mail.ru

Parlyk Vladislav Igorovich - senior lecturer
Mariupol state university
Address: 129, Bydivelnukiv Av., Mariupol, 87500, Ukraine
E-mail: parlyk_vladislav@mail.ru